

Acta Beregsasiensis

A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
tudományos évkönyve

Науковий вісник
Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ

A Scholarly Annual of Ferenc Rákóczi II.
Hungarian College of Transcarpathia

2009
VIII. évfolyam, 1. kötet
Том VIII, № 1
Volume VIII, № 1

Acta Beregsasiensis

A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
tudományos évkönyve

Науковий вісник
Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці II

2009/1
VIII. évfolyam, 1. kötet / Том VIII, № 1

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG: Soós Kálmán, Orosz Ildikó, Cserniczkó István, Barkáts Jenő
A KÖTETET SZERKESZTETTE: Penckófer János, Kohut Attila

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ: Шовш К., Орос І., Черничко С., Боркач Є.
ЗА РЕДАКЦІЮ: Пенцкофер І., Когут А.

KORREKTÚRA: G. Varcaba Ildikó / Коректура: Г. Варцаба І.
TÖRDELÉS: Garanyi Béla / Верстка: Гороній А.

A kiadvány megjelenését a

támogatta

A kiadásért felel: Orosz Ildikó és Soós Kálmán / Відповідальні за випуск: Орос І., Шовш К.
ISBN: 978-966-7966-76-8

Készült: PoliPrint Kft., Ungvár, Turgenyev u. 2. Felelős vezető: Kovács Dezső

Tartalom

Történelem

BRAUN LÁSZLÓ: Történelem és identitás. Gondolatok az azonosságtudatról, a hovatarozásról és a nemzeti-közösségi érzésekről	7
LUKÁCS ATTILA: A magyar–magyar kapcsolatok alakulása (1944–91). A magyar–magyar kapcsolatok és a szovjet korszak	15
BERECZKY GYÖRGY: A sztálini és hrucscsovi nemzetiségpolitika a korabeli kárpátaljai sajtóban, összehasonlító jellemzésük	29
SZAKÁL IMRE: Podkarpatszka Rusz jelentősebb pártjainak szereplése a nemzetgyűlési és tartományi választásokon 1924 és 1938 között	37
BARÁTH VIKTÓRIA: A donbászi munkaszolgálat a kigyósi túlélők emlékezetében	55

Honismeret

BARTA KÁROLY: Mezővári lakosságának összetétele	69
BALLA ANDREA: Nagydobrony családnevei a XX. század elejétől napjainkig	79

Nyelv- és irodalomtudomány

СЛИЗАНЕТА БАРАНЬ–СТЕПАН ЧЕРНИЧКО: Дослідження українсько-угорських міжмовних контактів у Закарпатському угорському інституті ім. Ференца Ракоці II	91
BÁRÁNY BÉLA: A sors koncepciója Vaszilij Grosszman <i>Élet és sors</i> , illetve Kertész Imre <i>Sorstalanság</i> című regényében	113
ТУРЯНИЦЯ Ю. Д.: Поет великої любові до людей, до України. А мати – мадярка, батько – француз	123

Pedagógia

ХИЖНА О. П.: Компетентність учителя початкової школи як важлива умова успішності художньо-педагогічної діяльності	131
HUSZTI ILONA: Angoltanárképzés Beregszászon	141
SZILÁGYI LÁSZLÓ: Language learning strategies used by successful and unsuccessful language learners in the process of learning English as a foreign language at the Transcarpathian Hungarian Institute named after Ferenc Rakoczi II	147
BALOGH LÍVIA: Kárpátaljai magyar iskolai értesítők adatbázisa	161
LESKU KATALIN: A környezeti nevelés gyakorlata a Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Főiskolai Karán	171

Gazdaság, környezet és turisztika, fauna

СПАСЬКИЙ Г. В.: Економічні засади створення спеціальної економічної зони “Берегово”	183
MELYNCSOK ADRIENN: Gazdasági átalakulások Kárpátalja mezőgazdaságában az elmúlt évek statisztikai adatai alapján (különös tekintettel a növénytermesztés helyzetére) ...	191
RÁCZ BÉLA: A <i>Nagymuzsaly-A</i> lelőhely pattintott kőszköz-gyűjteményének nyersanyag típusai	205
LÁSZLÓ GYURICZA–SÁNDOR BERGHAUER: Probleme der Bewertung der Naturbedingungen im Tourismus	213
DR. KOMONYI ÉVA–CSOMA ZOLTÁN–DEMETER LÓRÁNT: A Nagy-hegyen található meddőhányó kihatása a környező vizek állapotára	221
KOLOZSVÁRI ISTVÁN–ILLÁR LÉNÁRD: A Tisza tiszaujlaki szakaszán élő szitakötőfajok faunisztikai felmérése	231
Eseménynaptár	241

BERECZKY GYÖRGY*

A sztálini és hrucsovi nemzetiségpolitika a korabeli kárpátaljai sajtóban, összehasonlító jellemzésük

Rezümé Melyek voltak a szovjet nemzetiségi politika legfontosabb jelszavai, hogyan közvetítette a propaganda ezeket az állampolgárok felé? A korabeli kárpátaljai sajtó vizsgálata alapján főként ezekre a kérdésekre akartunk választ találni. Az állam felügyelete alatt álló folyóiratok fontos eszközei voltak a hivatalos nézetek, a propaganda terjesztésének, általuk valósult meg az emberek folyamatos nevelése, amely a nemzetiségi politikának is kiemelt területét jelentette. A legfontosabb jelszavak a népek lenini barátsága, a dolgozók internacionalista egysége, a Szovjetunió népeinek testvéri segítségnyújtása voltak. Ezek jelentek meg rendszeresen a gazdasági beszámolók szövegeiben, a politikai életről, a kulturális vagy sporteseményekről szóló cikkekben. A Szovjetunió gazdasági felemelkedéséért folytatott küzdelem a szovjet nép nagyságának, egységének megtestesüléseként szerepelt, az élmunkások dicső hőökké, hazafiakká váltak, a politikai beszámolóiban a szovjet demokrácia tökéletességét, a nemzetiségek széleskörű jogait emelték ki, a kulturális és sportesemények pedig az internacionalista egység szimbólumai lettek. A propaganda széles körben fejtette ki hatását, s legfontosabb törekvését az jelentette, hogy elhitesse az emberekkel: mindaz, ami törté-
nik, jó és tökéletes.

Резюме Які ж були головними гаслами радянської національної політики, яким чином пропаганда доводила їх до відома громадян? Згідно вивчення Закарпатської колишньої преси ми бажали знайти відповіді на ці питання. Важливими засобами газет та журналів, які перебували під контролем держави були офіційні погляди. Розповсюдження пропаганди здійснювалось через пресу, через її відбувалось постійне виховання людей, яка являлась важливою ділянкою національної політики. Головними гаслами служили ленінська дружба, інтернаціональна єдність робітників, надання допомоги братнім народам Радянського Союзу, гасла які систематично з'являлись в текстах докладів, в статтях про політичне життя, культуру, та спортивні події. Боротьба за економічне піднесення Радянського Союзу грала роль втілення величності та єдності радянського народу. Передові працівники ставали славетними героями, патріотами, в політичних докладах підкреслювались досконалість радянської демокрації, багатогранні права національностей, а культурні та спортивні заходи стали символами інтернаціональної єдності. Пропаганда діяла широкогранно, основним її прагненням було досягнення віри в людях: все те, що відбувається є добрим та досконалим.

A szovjet nemzetiségi politikát ma már nem elsősorban azokkal a jelzőkkel illetjük, amelyeket a korabeli propaganda abban az időben köré font, s amelyeket 1991 előtt meg sem lehetett kérdőjelezni. A rendszerváltás óta már minden különösebb politikai következmény nélkül kijelenthetjük, hogy a Szovjetunió állampolgárai nem voltak egyenlők sem társadalmi helyzetük, sem pedig nemzetiségi hovatarozásuk alapján, hogy a nemzetiségi politikában hangoztatott internacionalizmus, vagy a szovjet nép kialakulásának koncepciója nem volt több, mint egy felülről végrehajtott oroszosítási politika ideológiai vezérvonala, hogy a népek nagy házájának egysége valójában e népek nemzetiségi elnyomásán alapult. Mindezek mellett azonban az is világos, hogy nem kezelhetjük egységesen a sztálini terror

* A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola volt hallgatója, a Péterfalvai Református Líceum tanára

időszakának eseményeit a brezsnyevi korszak nemzetiségi politikájával, vagy a hruscsovi, illetve a gorbacsovi éra intézkedéseivel. A kisebbségekkel szembeni tolerancia vagy intolerancia került előtérbe attól függően, hogy hogyan alakult a Szovjetunió belpolitikai légköre és a külpolitikai környezet. Ebben a kontextusban kell megközelítenünk az 1953 utáni változásokat is, amennyiben azokat a korábbi időszakhoz viszonyítva vizsgáljuk.

A továbbiakban ezt a kérdést Kárpátaljára vonatkozóan kívánjuk feltenni, bemutatjuk, hogyan változott meg a szovjet nemzetiségi politika vidékünkön Sztálin halála után, Hruscsov főtítkársága idején. A korabeli, Kárpátalján megjelenő folyóiratok cikkeit elemeztük, megvizsgáltuk, azokban miként jelent meg a nemzetiségi kérdés, és azoknak a változásoknak a jeleit kerestük, amelyek az egyes cikkek hangvételében, tematikájában stb. esetlegesen kimutathatók.

A történelmi események tekintetében nagyjából jól elkülöníthető határvonal rajzolódik ki a negyvenes évek és az ötvenes évek elejének politikáját illetően az azt követő időszakhoz viszonyítva. Azonban figyelembe kell vennünk, hogy nagyjából teljes egészében erre az első korszakra tehető Kárpátalja teljes szovjetizálása, a társadalmi és gazdasági rendszer átalakítása, amelyet minden területen rendkívül véres események kísértek. Annak érdekében, hogy megtudjuk, a hruscsovi érában azért következett-e be érzékelhető enyhülés, mert már nem volt szükség a korábbi drasztikus intézkedésekre, vagy pedig magának az irányítás elveinek az átértékelésére került-e sor, vagyis csak felszíni vagy lényegi változások mentek-e végbe a hatalomban, elsősorban magának a propagandának a vizsgálatára van szükség. Mivel ebben az időszakban a hivatalos ideológia és a propaganda közvetítésének legelterjedtebb eszköze az írott sajtó volt, kézenfekvőnek tűnik ezek vizsgálatának a fontossága.

A szovjetrendszer időszakában a Kárpátalján megjelenő magyar nyelvű folyóiratok közül a legjelentősebbek a *Kárpáti Igaz Szó*, a *Kommunizmus Fényei*, a *Vörös Zászló* és a *Kommunizmus Zászlaja* voltak. A *Kárpáti Igaz Szó* 1919-től volt olvasható nyomtatásban, azonban 1944-től csupán ukrán nyelvből való fordításban jelent meg. 1967. március 8-tól viszont ismét önálló magyar megyei napilappá vált (hétfő kivételével mindennap megjelent). A *Vörös Zászló* 1945-től jelent meg magyar nyelven a Beregszászi járásban, heti három alkalommal (kedd, csütörtök, szombat). A *Kommunizmus Zászlaja* kezdetben fordításos formában jelent meg a Nagyszőlősi járásban, ugyancsak heti három alkalommal (kedd, csütörtök, szombat). Az eredeti példányt ukrán nyelven adták ki. Ezek mellett számos orosz és ukrán nyelvű kiadvány is megjelent. Jelen kutatásban ezek közül a *Ленінська Молодь*, a *Закарпатська Правда* és a *Прапор Комунізму* folyóiratokat vizsgáltuk. A *Закарпатська Правда*, a *Kárpáti Igaz Szó*, a *Прапор Комунізму* pedig a *Kommunizmus Zászlaja* ukrán nyelvű megfelelői voltak, míg a *Ленінська Молодь* önálló napilapként működött.

A kutatás során a meglévő forrásokat igyekeztünk reprezentatív módon feldolgozni, vagyis nagyjából arányosan jelennek meg a magyar nyelvű és ukrán nyelvű folyóiratokból vett cikkek, kronológiailag pedig párhuzamosan egy-egy évtizedből, egy-egy évfolyamot választottunk ki, itt is az arányosság szempontját figyelembe véve. Mivel hatalmas mennyiségű iratanyagról van szó a felsorolt összes kiadványt nem volt módunkban egyforma mértékben áttekinteni, a *Kárpáti Igaz Szó* 1948-as és 1958-as évfolyamát, valamint a *Ленінська Молодь* 1963-as évfolyamát vettük alapul, ezenkívül más folyóiratokból csak véletlenszerűen néhány számot tekintettünk át.

Összességében véve megállapíthatjuk, hogy az állami felügyelet alatt álló írott sajtó aktívan részt vett a szovjet nemzetiségpolitika célkitűzéseinek megvalósításában. Elsősorban ideológiai téren jelentettek nélkülözhetetlen segítséget, a hivatalos propagandát közvetítették a lakosság felé.

Az újságok mondanivalója elsősorban nevelő jellegű volt, a lenini nemzetiségpolitika helyességét hangoztatta, a szovjet nép egységét, a szovjet hazafiság, valamint a régi kötöttségek leküzdése, a burzsoá nacionalizmus és a vallási hagyományok elleni harc szükségességét hirdette. Mindezek mellett rendszeresen megjelentek olyan történelmi témájú írások is, amelyek különböző mesterségesen felnagyított eseményekhez kapcsolódva, a helyi munkásosztály történelmi internacionalista egységét voltak hivatottak bizonyítani.

A különböző jelszavakat rejtett módon jelenítették meg, folyamatos ismétléssükkel igyekeztek az emberek gondolatvilágának szerves részévé tenni azokat. Ezt tükrözi az a nagyfokú találékonyság, amellyel a nemzetiségpolitikának az ideológiai elemei a különböző tematikájú cikkek sokaságában megjelentek. A gazdasági beszámolóknak, az ipari építés terén a nagy Szovjetunió különböző területeiről és népeitől érkező testvéri segítségnyújtást emelték ki, a mezőgazdasági munkákról szóló cikkek szinte kötelezőszerűen összekapcsolódtak a hazaszeretet, a szovjet haza nagyságának magasztalásával. A kulturális élet terén elsősorban a megfelelő ideológiai felkészültséget hangsúlyozták, és itt is, számos rendezvény bemutatása kapcsán megjelent a népek egyenjogúságának, a szovjet kultúra nagyságának (melynek kereteit, mint tudjuk a párt határozta meg) gondolata. Külön kategóriát képeztek a május 9., vagy a november 7. kapcsán írt kommentárok, melyekben a hősökre emlékezve egyben kijelölték a követendő utat az akkori generációk számára is, s ebben a legfontosabb szerepet az önfeláldozás, a bölcs vezetőkbe vetett rendületlen hit játszották. A politikai élet eseményeiről írva is gyakran megjelentek jól megszokott jelszavak, nem győzték hangsúlyozni az állami és a politikai rendszer felépítésének demokratikus voltát, amelyben a Szovjetunió népeinek teljes egyenjogúsága jut érvényre.

A „felszabadítás” utáni első évek hangulata jól tükröződik a korabeli sajtóban is, minduntalan a „belső ellenséggel” szembeni küzdelemlről olvashatunk, és nagy hangsúlyt fektettek a „Horthy-fasiszta”, valamint a „csehszlovák-imperialista” rendszer elmarasztalására.

A cikkek hangvételt leginkább az érzelmek végtelen hullámváza jellemezte. Az ellenséggel szemben könyörtelenül kellett fellépni, míg a baráti cselekedetek már-már nevetségesen eltúlzott felmagasztalásban részesültek. A „Nagy Októberi Szocialista Forradalomnak” az ukrán nép életében betöltött szerepéről olvasva szintén ez a séma rajzolódik ki: „Harminc évvel ezelőtt a népet idegen kapitalisták zsákmányolták ki, földjei szét voltak darabolva, anyanyelvét elnyomták. A nemzeti és szociális elnyomás által fojtogatott, a politikai és gazdasági tekintetben elmaradt, félig jobbágyi, forradalom előtti Ukrajna, gazdaságával együtt a nyugat-európai imperialisták gyarmata volt, – de – az ukrán nép az orosz nép segítségével, a bolsevik párt vezetése alatt győzött a Nagy Októberi Szocialista Forradalomban, felszabadult a nemzeti és a szociális elnyomás alól.”¹

A gazdasági életről szólva a szerzőknek magasztosan, lelkesítőleg kellett írni, az esetleges hibákat keményen ostorozták, és itt is erőteljesen kiemelték a

¹ Panascenko O.: Az ukrán SZSZK, a nagy Szovjetunió elválaszthatatlan része. Kárpáti Igaz Szó, 1948. szeptember 12. 38. évf. 259. szám, 2. o.

népek testvériségének megnyilvánulását. A *Kárpáti Igaz Szóban* az 1947-es évben elvégzett feladatokat összegezve például ezt olvashatjuk: „A szovjet Kárpátontúli terület dolgozói nem maradtak le a Hazánk gazdasági hatalmáért, az ötéves terv négy év alatt való teljesítéséért folyó harcban, hanem együtt haladtak az egész szovjet néppel.”² Mindez „...szeretett Hazánk, a szovjet nép felemelkedése”³ érdekében történik. Egy másik helyen lelkesen írja a szerző: „A munkások ezrei a keleti testvérek tapasztalataival gazdagodva széleskörű szocialista versenyt indítottak és odaadón harcolnak az ötéves terv négy év alatti teljesítéséért.”⁴

Nagy hangsúlyt fektettek a politikai események bemutatására is, ennek főként a kezdeti időben volt kiemelkedő jelentősége, amikor még erős hatást kellett kifejteni a lakosság átnevelése érdekében. Az ideológiai nevelésben itt is fontos szerepet kapott az egység, a testvériség propagálása. Ezt tükrözi a *Kommunizmus Zászlajának* egyik cikke, amely a helyi szovjetekbe történő 1947-es választásokról szól: „1947. december 21-én a helyi szovjetekbe való választásokon Ukrajna dolgozó ismét megmutatták egységüket és tömörülésüket a bolsevik párt és a szovjet nép történelmi győzelmei ihletője és szervezője iránti mérhetetlen odaadásukat.”⁵ Egy másik helyen a szerző tovább ecsetelve a szovjet emberek demokratikus jogait egészen olyan messzemenő következtetésig jutott, hogy a Kárpáti terület dolgozói csak Sztálinnak köszönhetik jogukat még az élethez is. Ez valóba így volt, a mindenható főtitkár szavára bárki, mindenféle vétség elkövetése nélkül a belügyi szervek kezei között végezhetette életét. „A Kárpáti terület helyi szovjetjeibe való választások eddig még nem tapasztalt ragyogó demonstrációja voltak a dolgozók egységének... (...) A Kárpáti dolgozók csak a szovjet népi kormányzatnak, a bolsevik pártnak és a szeretett Sztálinnak köszönhetik, hogy megvan szabadságuk és joguk az életre...”⁶

A győzelem napján mindig hazafiasságtól áthatott írásokban emlékeztek meg a Vörös Hadsereg hőstetteiről, Kárpátontúl felszabadításának történelmi jelentőségéről: „A Kárpáti területiek a szovjet hadsereg lekötelezettjei azért, hogy megszabadultak a magyar fasiszta harácsolóktól. A Németország feletti győzelem lehetővé tette a Kárpáti terület lakói számára, hogy megvalósítsák évszázados álmukat, és egyesüljenek az egységes szovjet ukrán államban, az SZSZKSZ népeinek egységes családjában.”⁷

Ha megvizsgáljuk az 1953 után megjelent számokat, az tapasztalható, hogy a nemzetiségpolitika ugyanúgy beleszövődött a gazdasági, politikai vagy kulturális témát feldolgozó cikkek szövegébe, mint korábban, azonban különbség, hogy kisebb mértékben. Érzékelhetően kevesebb helyen mutatható ki egyértelműen ez a kapcsolat. Egy bizonyos témáról írva jobban megmaradtak az eredeti keretek között, kevésbé erőltették a sokszor túlkomplikált összefüggéseket. Lényegében konkretizálva ez azt jelentette, hogy például a gazdasághoz kapcsolódva nagyobb terjedelmet foglaltak el a szakmai dolgok, az ideológiai váz itt is megmaradt (tovább élt a dolgozók testvéri segítségnyújtásának gondolata), de kevésbé hangsúlyozták. A hangvétel is

² Vas I.M. : Az 1947. évi eredmények és az új feladatok. *Kárpáti Igaz Szó*, 1948. január 3. 27. évf. 3. szám, 1. o.

³ Uo.

⁴ *A Kárpáti terület első területi pártkonferenciája*. *Kommunizmus Zászlaja*, 1948. február 21. szombat, 1. o.

⁵ Valujev, V. : *Szovjetukrajna harmincadik évfordulója előtt*. *Kommunizmus Zászlaja*, 1948. március 28. 27. évf. 56. szám, 4. o.

⁶ *Munkára fel, képviselő elvtársak!* *Kárpáti Igaz Szó*, 1948. június 12. 28. évf. 56. szám, 4. o.

⁷ Трєпнїяк ,М.: Земля народжує солдат Прапор Коммунізму 16. травня 1963. 2. сторінка

megváltozott, finomabbá vált. A korábbi nyers, militarizáló jelleget inkább utópisztikus, nosztalgikus forma váltotta fel. Úgy tűnik, itt már nem az ellenségkép kreálása volt a fő cél, megelégedtek azzal, hogy felvázolnak egy, a valóságban nem létező ideális állapotot és ezt igyekeztek elhíttetni.

A gazdasági építés nemzetiségpolitikai háttérével kapcsolatban továbbra is előkerül az elmaradott régiók felzárkóztatásának programja: „Hazánk népeinek testvéri segítségével területünkön csupán az első háború utáni ötéves tervidőszak éveiben több, mint 100 vállalatot újítottak fel és építettek. Így például a falepárló vegyipar vállalatainak a felújítására Moszkvából, Novoszibirszkából, az Ural vidékről, Kazahsztánból és Baskíriából érkezett berendezés. (...) Igazi baráti építkezéssé vált a Tereblja-Rikai Vízermű, amelyet 15 nemzetiség képviselői építettek.”⁸

A szocialista tábor népeinek testvéri segítsége a Szovjetunió határain is átívelt. Erről tanúskodik a *Прапор Коммунізму* napilap 1963. január 11-i számában lévő, „Хімія угорчини на піднесені- у братніх соціалістичних країнах”⁹ című cikk, mely a Szovjetunió és Magyarország között lévő gazdasági kapcsolatokról ír.

A mezőgazdasági munkáról, a kolhozok dolgozóinak életéről szóló beszámolók szinte kötelezőszerűen összekapcsolódtak a szülőföld, a haza (és elsősorban a szovjet haza) iránti szeretet kiteljesedésének bemutatásával. A *Ленінська Молодь* folyóiratban például a „Mező, gabona, kalász”(Нива, зерно, колос) című cikk emelkedett hangulatban ír a mezőgazdasági munkákról, a dolgozók odaadásáról, akik munkájukkal a Szovjetunió nagyságának megteremtését szolgálják.

Sokszor előforduló momentumuma maradt a politikai hangvétellű cikkeknek a lakosság ideológiai nevelésének további elmélyítése, ez egyben az internacionalista magatartás, az ateista világszemléletmód propagálását is jelentette. Az UK(b)P uzsgorodi városi bizottságának második konferenciájáról szóló beszámolóban megtudhatjuk, hogy a küldöttek „...a konferencián nagymértékben foglalkoztak a kommunisták eszmepolitikai nevelésének kérdésével, a lakosság körében folytatandó ideológiai munka további fellendítésével.”¹⁰

Az ideológiai munkában mindig a párt jelölte ki a követendő útvonalat, ebből a szempontból kiemelkedő fontossággal bírtak az SZKP kongresszusai, melyeket mindig nagy terjedelemben elemeztek a folyóiratok. A pártkongresszusok sorában nagy jelentőségű volt az 1956-os XX. kongresszus, amely mint tudjuk, meghirdette a sztálinizmus maradványainak felszámolását, a lakosság azonban az itt elhangzott beszámolókról nem tudott semmit. Még évekkel később is csak rendkívül nagy óvatossággal írtak a sztálini bűnökről. A *Kárpáti Igaz Szó* 1958. január 11-i száma homályos utalást tesz a reformokra vonatkozóan: „Az SZKP XX. kongresszusán hozott történelmi határozatok végrehajtása, az irányítás lenini normáinak helyreállítása kiváltotta a kommunisták további aktivitását a párt- és a társadalmi- politikai életben, s a szervező és ideológiai munka további fellendülését. A kárpátontúli dolgozók, akárcsak az összes szovjet emberek is, égnek a hazafias vágytól, hogy az új 1958. évben a Kommunista Párt vezetésével

⁸ Andruszjak Ivan: A lenini nemzetiségpolitika megvalósulása. Kárpáti Igaz Szó, 1948. április 19. 27. évf. 67. szám, 4 o.

⁹ Ценин, Ю.: Хімія угорчини на піднесені- у братніх соціалістичних країнах Прапор Коммунізму 11. січня 1963. 3. сторінка

¹⁰ Az UK(b)P uzsgorodi városi bizottságának második konferenciája. Vörös Zászló, 1961. május 6. kedd, 26. évf. 143. szám, 3. o.

további jelentős eredményeket érjenek el az SZKP XX. kongresszusán hozott történelmi határozatok végrehajtásában.”¹¹ A cikkben anélkül, hogy konkrét utalásokról lenne szó, óvatos elmarasztalását olvashatjuk a sztálini rendszernek, hiszen, ha vissza kellett állítani az irányítás lenini normáit, akkor kézenfekvő, hogy ezek a múltban hiányoztak. A nemzetiségi politikához kapcsolódó részlet azonban az előző korszakban beidegződött sablonhoz kapcsolódik, itt is az összes szovjet ember nagy összetartozásáról, hazafias vágyáról olvashatunk.

A szovjet politikai berendezkedést igyekeztek idillikusan jellemezni, szinte dicshimnusszá terebélyesedett számos írás, amelyben a Szovjetuniónak a világbéke megőrzéséért folytatott erőfeszítéseit mutatták be, vagy amelyben következetesen bizonyították, hogy hazánk a világ legdemokratikusabb országa, mivel itt az egész államgépezet alulról épül fel és a dolgozók, minden ember részt vesz a legfontosabb döntések meghozatalában. Ezek olvasása során nosztalgiaérzés keríti hatalmába még napjaink emberét is, aki talán saját maga már nem is volt tanúja szovjet valóságnak. A harcias szemléletmód elmúlt, már ellenséget nem kutattak, inkább a követendő példát igyekeztek bemutatni. Az ukrán folyóiratok tekintetében ezt a hangulatot közvetítették a következő cikkek: „A tudás frontja – a küzdelem frontja”, „A béke művészete”¹², „Szülőföldünk pártjának”¹³.

A történelmi múlt átértékelésére sem került sor 1953 után. A *Kárpáti Igaz Szó* 1958. január 1-i számában, az olvasók újról szóló köszöntőjében az író tömören foglalta össze Kárpátalja 1945 előtti történetét: „A sok évszázad folyamán kiszípolyozott, tönkretett területen a hitleri fasiszta bérencek garázdálkodtak. Az elvesztett háború utolsó hónapjaiban érezték vesztüket, és ezért tüzzel-vassal irtották mindazt, ami demokratikus volt... üldözték, letartóztatták, gyilkolták a haladó embereket, mindenek előtt a kommunistákat, függetlenül nemzeti hovatartozásuktól. A mérhetetlen sovinizmustól elvakított horthysta fasiszták börtönnel vagy halállal fenyegették meg mindazokat, akik kárpátontúli ukránoknak merték vallani magukat, és számukra különböző új neveket gondoltak ki. Ruténeknek, ruszinoknak vagy magyaroroszoknak nevezték őket.”¹⁴ E cikkből, ha jobban megvizsgáljuk két érdekes részletet kell kiemelnünk. Az első egy ellentmondás: ha Kárpátalján a Horthy-rendszer tisztviselői nemzeti hovatartozásra való tekintet nélkül irtották a kommunistákat, hogy lehettek mégis sovinizsták. Itt valószínűleg a dolgozók múltbeli internacionalista egységének bemutatására irányuló igyekezet került szembe azzal a törekvéssel, hogy az 1939–1944 közötti magyar közigazgatás éveit minél sötétebb színben tüntessék fel, s a szerző maga sem vette észre, hogy előző mondatával későbbi állítását cáfolta meg. A másik részlet a szovjet nemzetiségi politika egységesítési törekvését tükrözi. Kárpátalja szláv lakossága csakis ukrán lehetett, a ruszin megnevezés egy mesterségesen kitalált jelző, mellyel a különállást kívánták reprezentálni, de annak lehetősége, hogy a szóban forgó egyének maguk alakíthassák ki nézetüket saját hovatartozásukról, fel sem merülhetett.

¹¹ Végrehajtjuk az SZKP XX. kongresszusán hozott határozatokat! *Kárpáti Igaz Szó*, 1958. január 11. 38. évf. 10. szám, 2. o.

¹² Катаев, Валентин: Фронт мистецтво- фронт боротьби Художник миру Ленінська Молодь 12. січня 1963. № 6 (128) 3. сторінка

¹³ Тобі рідна партіє Прапор Комунізму 9. січня 1963. 3. сторінка

¹⁴ Márku O.: Bátran megyünk a jövő felé. *Kárpáti Igaz Szó*, 1958. január 1. 38. évf. 1. szám, 1. o.

Talán még a negyvenes évek időszakához viszonyítva is felerősödött az ateista propaganda. Erről tanúskodik számos írás címe: „Számoljuk fel teljesen a sötét múlt hagyatékait¹⁵”, „Hogyan váltam meggyőződéses ateistává¹⁶”, „Kibontakoztatjuk a tudományos ateista propagandát¹⁷”, „Miért fordultam el az Istentől¹⁸”, „Harcban az évezredek hiedelmekkel¹⁹”, „Hazánk – a tömeges ateizmus országa²⁰”, „V. I. Lenin és az ateizmus²¹”, „Церква осідає”²².

A kultúra kapcsán is tovább hangsúlyozták a népek testvériségének fontosságát. Jó példája ennek egy kulturális rendezvényről szóló beszámoló, amely a *Kárpáti Igaz Szó*ban jelent meg: „A területi Filharmónia szólistáinak február 1-i koncertje a népek barátságának jegyében folyt le. (...) a Szovjetunió népei barátságának és testvériségének eszméjét még külön is hangsúlyozta az a körülmény, hogy a Filharmónia művészei nem csak egy-egy nép számával léptek fel annak mintegy megszemélyesítőjeként, de több nemzetiség műsorával szerepeltek.”²³

A sztálini és hrucsovi korszak sajtótermékei igazából sokkal inkább a folytonosságot képviselték, mint a változást. A nemzetiségi kérdést is ugyanazon elvek alapján közelítették meg, és a közlés módja is megmaradt. Apró különbségek csak a mélyrehatóbb vizsgálat során érzékelhetőek, de ezek lényegi változást nem jelentettek. A változások közé sorolható, hogy 1953 után a korábbi időszakhoz képest kevesebb helyen találtunk egyértelműen a nemzetiségpolitikához kapcsolódó megnyilvánulást, tehát ezek mennyisége csökkent. Másrészt a hangvétel változott meg, finomabbá vált, kevesebb figyelmet fordítottak a belső és külső ellenségre, így a nacionalizmus elleni kampány is csökkent. Ezek a változások annak az enyhülésnek a jeleit tükrözik, amelyek a hrucsovi érában végbementek: szabadabbá vált a gondolkodás és a kulturális élet, politikai értelemben viszont nem engedték a túlzott fellazulást, a leglényegesebb korlátok megmaradtak.

¹⁵ Moszkovszkij P. Borcsi V.: Számoljuk fel teljesen a sötét múlt hagyatékait. Vörös Zászló, 1961. február 14. kedd, 26. évf. 38. szám, 3. o.

¹⁶ Grigorjev O. Szavcsuk J.: Miért fordultam el az Istentől? *Kárpáti Igaz Szó*, 1958. október 3. 60. évf. 245. szám, 2. o.

¹⁷ Moszkovszkij P.: Kibontakoztatjuk a tudományos ateista propagandát. *Kommunizmus Zászlaja*, 1960. augusztus 9. csütörtök, 1. o.

¹⁸ Grigorjev O. Szavcsuk J.: Miért fordultam el az Istentől. *Kárpáti Igaz Szó*, 1958. február 6. 38. évf. 3. o.

¹⁹ Jaroszlavszkij, Jemeljan: Harcban az évezredek hiedelmekkel. *Kárpáti Igaz Szó*, 1958. május 21. 38. évf. 106. szám. 3 o.

²⁰ Hazánk – a tömeges ateizmus országa. *Kárpáti Igaz Szó*, 1958. október 9. 38. évf. 251. szám. 3. o.

²¹ V. I. Lenin és az ateizmus. *Kommunizmus Zászlaja*, 1961. február 11. csütörtök, 2. o.

²² В. Вашлевич: Церква осідає Прапор Комунізму 21. січня 1963. 3. сторінка

²³ Sz. Bakó László: A Filharmónia koncertje. *Kárpáti Igaz Szó*, 1958. július 21. szerda, 1. o.